

Υπόθεση C-253/24 [Pelavi]ⁱ

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

9 Απριλίου 2024

Αιτούν δικαστήριο:

Corte di Appello di L'Aquila (Ιταλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

4 Απριλίου 2024

Εναγόμενο και εκκαλούν:

Ministero della Giustizia

Ενάγουσα και εφεσίβλητη:

NZ

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Έφεση κατά της αποφάσεως με την οποία έγινε εν μέρει δεκτή η αγωγή της ενάγουσας, με την οποία αυτή, ως επί θητεία δικαστής στο Tribunale (πρωτοδικείο) που επιλήφθηκε πρωτοδίκως, ζήτησε, μεταξύ άλλων, να αναγνωρισθεί ότι είναι εργαζόμενη κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης και ότι κατά συνέπεια δικαιούται ανάλογη οικονομική και νομική μεταχείριση με αυτή που επιφυλάσσεται για τους τακτικούς δικαστές, συμπεριλαμβανομένων των διακοπών, των αδειών, των επιδομάτων σε περίπτωση ασθένειας και ατυχημάτων, της αποζημίωσης λόγω λύσης της σχέσης εργασίας, των παροχών κοινωνικής πρόνοιας και ασφαλιστικών, καθώς και να υποχρεωθεί το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Ιταλία) να καταβάλει αποζημίωση λόγω μη τήρησης των υποχρεώσεων που προβλέπονται στις σχετικές οδηγίες της Ένωσης και λόγω της καταχρηστικής ανανέωσης συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου.

ⁱ Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Ερμηνεία των άρθρων 31 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88/ΕΚ και των ρητρών 4 και 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα με τις ανωτέρω διατάξεις εθνικής ρύθμισης η οποία προβλέπει, όσον αφορά επί θητεία δικαστή που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εργαζόμενος» και ως «εργαζόμενος ορισμένου χρόνου», αφενός, την απώλεια του ήδη κεκτημένου δικαιώματος αδειας μετ' αποδοχών σε περίπτωση παράτασης της θητείας μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας και, αφετέρου, ως κύρωση για την καταχρηστική χρησιμοποίηση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, την παράταση της θητείας του επί θητεία δικαστή μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας ή, σε περίπτωση μη παράτασης της θητείας, χρηματική αποζημίωση, με παραίτηση εκ μέρους του δικαστή, σε αμφότερες τις περιπτώσεις, από κάθε κεκτημένο δικαίωμα κατά το παρελθόν.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχουν τα άρθρα 31, παράγραφος 1 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88/ΕΚ και η ρήτρα 4 της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι ο επί θητεία δικαστής, ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εργαζόμενος» και «εργαζόμενος ορισμένου χρόνου», σε περίπτωση παράτασης της θητείας μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας, χάνει το δικαίωμα αδειας μετ' αποδοχών για το προ της παράτασης χρονικό διάστημα;
2. Αντιτίθεται η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει, ως κύρωση για την καταχρηστική χρησιμοποίηση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, την παράταση της θητείας του επί θητεία δικαστή μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας, κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης μη διαγωνιστικής διαδικασίας αξιολόγησης, ενώ –σε περίπτωση μη επιτυχούς ολοκλήρωσης της διαδικασίας αξιολόγησης– προβλέπει την καταβολή χρηματικής αποζημίωσης, με παραίτηση σε αμφότερες τις περιπτώσεις από κάθε κεκτημένο δικαίωμα;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης): άρθρα 31 και 47

Συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την

εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP, ρήτρα 2 και, ειδικότερα, ρήτρα 4 και ρήτρα 5, σημείο 1.

Οδηγία 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, άρθρο 7 (οδηγία για τον χρόνο εργασίας).

Απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, Impact, C-286/06, ECLI:EU:C:2008:223 (στο εξής: απόφαση Impact).

Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2023, Keolis Agen, C-271/22 έως C-275/22, ECLI:EU:C:2023:834.

Απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Governo della Repubblica italiana (Καθεστώς των Ιταλών ειρηνοδικών), C-658/18, ECLI:EU:C:2020:572 (στο εξής: απόφαση UX).

Απόφαση της 7ης Απριλίου 2022, Ministero della Giustizia κ.λπ. (Καθεστώς των Ιταλών ειρηνοδικών), C-236/20, ECLI:EU:C:2022:263 (στο εξής: απόφαση PG).

Απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Mascolo κ.λπ., C-31/13 έως C-63/13 και C-418/13, ECLI:EU:C:2014:2401 (στο εξής: απόφαση Mascolo).

Απόφαση της 8ης Μαΐου 2019, Rossato και Conservatorio di Musica F.A. Bonporti, C-494/17, ECLI:EU:C:2019:387 8 (στο εξής: απόφαση Rossato).

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρο 29, παράγραφοι 1 έως 9, του νομοθετικού διατάγματος 116 της 13ης Ιουλίου 2017 (στο εξής επίσης: ν.δ. 116/2017), όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1, παράγραφοι 629 επ., του νόμου 234 της 30ής Δεκεμβρίου 2021:

«1. Η θητεία των επί θητεία δικαστικών λειτουργών που υπηρετούν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος διατάγματος δύναται να παραταθεί, κατόπιν αιτήσεως, μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας τους.

2. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί που υπηρετούν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος διατάγματος και των οποίων η θητεία δεν παρατείνεται, είτε λόγω μη υποβολής της αίτησης είτε λόγω μη επιτυχούς ολοκλήρωσης της διαδικασίας αξιολόγησης της παραγράφου 3, δικαιούνται, αντίστοιχα, με την επιφύλαξη της άρνησής τους, αποζημίωση ύψους 2 500 ευρώ προ φορολογικών κρατήσεων, για κάθε έτος υπηρεσίας κατά τη διάρκεια του οποίου ο επί θητεία δικαστικός λειτουργός μετείχε σε συνεδριάσεις για τουλάχιστον ογδόντα ημέρες, και ποσού 1 500 ευρώ προ φορολογικών κρατήσεων, για κάθε έτος υπηρεσίας κατά τη διάρκεια του οποίου ο επί θητεία δικαστικός λειτουργός μετείχε σε συνεδριάσεις για λιγότερες από ογδόντα ημέρες, και, σε κάθε περίπτωση, ποσού μέχρι του ορίου των 50 000 ευρώ προ

φορολογικών κρατήσεων. Για τον υπολογισμό της οφειλόμενης κατά την προηγούμενη περίοδο αποζημίωσης, η άσκηση καθηκόντων για χρονικό διάστημα άνω των έξι μηνών εξομοιώνεται με ένα έτος. Η είσπραξη της αποζημίωσης συνεπάγεται την παραίτηση από κάθε περαιτέρω αξίωση οποιασδήποτε φύσεως η οποία απορρέει από τη λυθείσα σχέση επί θητεία δικαστικού λειτουργού.

3. Για την παράταση της θητείας που προβλέπεται στην παράγραφο 1, το Consiglio superiore della magistratura (Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, Ιταλία) εκδίδει απόφαση περί προκήρυξης της διεξαγωγής τριών χωριστών διαδικασιών αξιολόγησης ετησίως κατά την τριετία 2022 έως 2024. Οι ως άνω διαδικασίες αφορούν τους υπηρετούντες επί θητεία δικαστικούς λειτουργούς, οι οποίοι, κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος διατάγματος, έχουν συμπληρώσει, αντίστοιχα: α) περισσότερα από 16 έτη προϋπηρεσίας· β) 12 έως 16 έτη προϋπηρεσίας· γ) λιγότερα από 12 έτη προϋπηρεσίας

4. Η διαδικασία αξιολόγησης που προβλέπεται στην παράγραφο 3 συνίσταται σε προφορική εξέταση, μέγιστης διάρκειας μισής ώρας, με αντικείμενο μια πρακτική υπόθεση, που αφορά είτε το ουσιαστικό και δικονομικό αστικό δίκαιο είτε το ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, ανάλογα με το πεδίο στο οποίο είχαν απασχοληθεί, αποκλειστικά ή σε κάθε περίπτωση κατά κύριο λόγο, οι συμμετέχοντες στην εν λόγω διαδικασία στο πλαίσιο της επί θητεία υπηρεσίας. Η διαδικασία αξιολόγησης διεξάγεται σε περιφερειακή βάση. Η επιτροπή αξιολόγησης απαρτίζεται από τον πρόεδρο του δικαστηρίου ή τον εκπρόσωπό του, έναν δικαστή που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δεύτερη επαγγελματική αξιολόγηση ο οποίος διορίζεται από το δικαστικό συμβούλιο και έναν δικηγόρο εγγεγραμμένο στο ειδικό μητρώο δικηγόρων που ασκούν τη δραστηριότητά τους ενώπιον των ανωτάτων δικαστηρίων ο οποίος ορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου. [...]

5. Η αίτηση συμμετοχής στη διαδικασία αξιολόγησης της παραγράφου 3 συνεπάγεται παραίτηση από κάθε περαιτέρω αξίωση οποιασδήποτε φύσεως η οποία απορρέει από την προηγούμενη σχέση που έχει ως αντικείμενο την ανάληψη επί θητεία υπηρεσίας, με την επιφύλαξη του δικαιώματος αποζημίωσης της παραγράφου 2 σε περίπτωση μη παράτασης της θητείας.

6. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε, εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης περί επιτυχούς ολοκλήρωσης της διαδικασίας αξιολόγησης που προβλέπεται στην παράγραφο 3, μπορούν να επιλέξουν την κατ' αποκλειστικότητα άσκηση του εν λόγω λειτουργήματος. Στην περίπτωση αυτή, οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε λαμβάνουν αποδοχές ανάλογα με τον μισθό και τον δέκατο τρίτο μισθό που οφείλεται στις 31 Δεκεμβρίου 2021 στο διοικητικό προσωπικό της δικαιοσύνης [...]. Επιπλέον, καταβάλλεται επίδομα δικαστικού λειτουργού ίσο με το διπλάσιο του επιδόματος της δημόσιας διοίκησης που οφείλεται στο διοικητικό προσωπικό της δικαιοσύνης που διαλαμβάνεται στην προηγούμενη πρόταση [...].

7. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε και δεν επέλεξαν την προβλεπόμενη στην παράγραφο 6 άσκηση του λειτουργήματος λαμβάνουν αποδοχές ανάλογα με τον μισθό και τον δέκατο τρίτο μισθό που οφείλεται στις 31 Δεκεμβρίου 2021 στο διοικητικό προσωπικό της δικαιοσύνης [...]. Οι διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 3, του παρόντος διατάγματος εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, με αποκλειστική αναφορά στην άσκηση του λειτουργήματος κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η ταυτόχρονη άσκηση περαιτέρω εργασιακών ή επαγγελματικών δραστηριοτήτων.

8. Στους επί θητεία δικαστικούς λειτουργούς χορηγείται κουπόνι γεύματος μέχρι του ποσού που λαμβάνει το διοικητικό προσωπικό της δικαιοσύνης, για κάθε συνεδρίαση διάρκειας άνω των έξι ωρών, όπως αυτή προκύπτει από ειδική βεβαίωση του προϊσταμένου της δικαστικής υπηρεσίας.

9. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί που υπηρετούν κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος διατάγματος παύονται από τα καθήκοντά τους αν δεν υποβάλλουν αίτηση συμμετοχής στη διαδικασία αξιολόγησης της παραγράφου 3».

Άρθρο 15-bis, παράγραφοι 2 και 3, της πράξης νομοθετικού περιεχομένου 75 της 22ας Ιουνίου 2023, η οποία κυρώθηκε, κατόπιν τροποποιήσεων, με τον νόμο 112 της 10ης Αυγούστου 2023:

«2. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε και πρόκειται να μονιμοποιηθούν κατά την έννοια του άρθρου 29 του νομοθετικού διατάγματος 116 της 13ης Ιουλίου 2017, οι οποίοι επέλεξαν την κατ' αποκλειστικότητα άσκηση του λειτουργήματος, υπάγονται στην υποχρεωτική γενική ασφάλιση του INPS (εθνικού ιδρύματος κοινωνικής ασφάλισης, Ιταλία).

3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 5, οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε και πρόκειται να μονιμοποιηθούν κατά την έννοια του άρθρου 29 του νομοθετικού διατάγματος 116 της 13ης Ιουλίου 2017, οι οποίοι ασκούν τα καθήκοντα κατά τρόπο μη αποκλειστικό και είναι μέλη του Cassa nazionale di previdenza e assistenza forense (εθνικού ταμείου κοινωνικής ασφάλισης δικηγόρων, Ιταλία) διατηρούν την εγγραφή τους στο εν λόγω ταμείο».

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και των κυριότερων επιχειρημάτων των διαδίκων της κύριας δίκης

- 1 Η εφεσίβλητη (στο εξής: ε.δ.), ενάγουσα πρωτοδίκως, είναι επί θητεία δικαστής και υπηρετεί σε ένα Tribunale (πρωτοδικείο) αδιαλείπτως από τις 14 Φεβρουαρίου 2001.
- 2 Έκτοτε, μετέχει κατά μέσο όρο σε τρεις συνεδριάσεις εβδομαδιαίως ενώ συντάσσει κατά μέσο όρο περισσότερες από 200 αποφάσεις ετησίως, κυρίως σε ποινικές υποθέσεις. Δεν μετέσχε σε καμία συνεδρίαση κατά τη διάρκεια των

δικαστικών διακοπών κάθε έτους (ορισμένες εκ του νόμου από την 1η έως την 31η Αυγούστου).

- 3 Αρχικά, η θητεία της ήταν τριετής, ανανεωνόταν δε κάθε τέσσερα έτη, έως τις 13 Δεκεμβρίου 2022, ημερομηνία κατά την οποία η θητεία της παρατάθηκε οριστικά μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας.
- 4 Μέχρι την ως άνω παράταση, ήταν εγγεγραμμένη στον δικηγορικό σύλλογο και είχε τη δυνατότητα να ασκεί ελεύθερα το επάγγελμα του δικηγόρου σε άλλη περιφέρεια από εκείνη του Tribunale (πρωτοδικείου) στο οποίο ασκούσε τα καθήκοντά της, καταβάλλοντας υποχρεωτικώς εισφορές στο Cassa Nazionale Forense (εθνικό ταμείο δικηγόρων), οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης των δικηγόρων, ανάλογα με τα εισοδήματά τους. Λόγω της εγγραφής της στον δικηγορικό σύλλογο και στο Cassa Nazionale Forense (εθνικό ταμείο δικηγόρων), οι αποδοχές που λάμβανε για την άσκηση των καθηκόντων ως επί θητεία δικαστική λειτουργός υπόκεινταν επίσης σε εισφορές στο ως άνω ταμείο.
- 5 Από τις 14 Φεβρουαρίου 2001 έως τις 13 Δεκεμβρίου 2022, λάμβανε αποζημίωση υπολογιζόμενη βάσει του αριθμού των συνεδριάσεων στις οποίες μετέσχε, ύψους 98 ευρώ ανά συνεδρίαση, καθώς και επιπλέον 98 ευρώ αν η ημερήσια δέσμευση υπερέβαινε τις 5 ώρες. Η αποζημίωση δεν καταβαλλόταν κατά τη διάρκεια των διακοπών.
- 6 Επί των αμοιβών που καταβάλλονταν για τα καθήκοντα των επί θητεία δικαστικών λειτουργών, μέχρι τις 13 Δεκεμβρίου 2022, το υπουργείο κατέβαλε στο Cassa Forense (ταμείο δικηγόρων) εισφορές κοινωνικής ασφάλισης σε ποσοστό 4 % (τη λεγόμενη «συμπληρωματική εισφορά»), ενώ η ε.δ. κατέβαλε τη λεγόμενη «υποκειμενική εισφορά», η οποία ανερχόταν σε 14,5 – 15 % επί του συνολικού καθαρού εισοδήματός της από την επαγγελματική δραστηριότητα (αμοιβές συν εισόδημα από τη δικηγορία).
- 7 Στον πρώτο βαθμό, η επί θητεία δικαστής ζήτησε και πέτυχε να χαρακτηριστεί ως «εργαζόμενη» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης (και όχι ως μισθωτή κατά την έννοια του εθνικού δικαίου), καθώς και να αναγνωριστεί το δικαίωμά της να λάβει τις ίδιες αποδοχές με αυτές ενός «τακτικού δικαστή», ήτοι ενός επαγγελματία δικαστή, καθώς και να υποχρεωθεί το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης) να της καταβάλει αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη λόγω της καταχρηστικής ανανέωσης συμβάσεων εργασίας, την οποία το Tribunale (πρωτοδικείο) υπολόγισε σε εννέα δόσεις ίσες με τις ανωτέρω αποδοχές. Εντούτοις, το Tribunale (πρωτοδικείο) αναγνώρισε το δικαίωμα καταβολής των δεδουλευμένων αποδοχών μόνον εντός των ορίων της πενταετούς παραγραφής, η οποία ισχύει για τις μισθολογικές αξιώσεις.
- 8 Το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης) άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω αποφάσεως, αμφισβητώντας ότι τα καθήκοντα του επί θητεία δικαστικού λειτουργού είναι συγκρίσιμα με εκείνα του επαγγελματία δικαστή βάσει διαφόρων στοιχείων, μεταξύ των οποίων η μη συμμετοχή σε δημόσιο

διαγωνισμό για την πρόσβαση στην υπηρεσία, η χαμηλότερη ποιότητα και ο μικρότερος φόρτος εργασίας του επί θητεία δικαστικού λειτουργού, το συμβατό των καθηκόντων του επί θητεία δικαστικού λειτουργού με άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες, σε αντίθεση με τον δημόσιο λειτουργό. Περαιτέρω, το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης) υποστήριξε ότι δεν υπήρξε καταχρηστική ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου, καθόσον κάθε θητεία ενός επί θητεία δικαστικού λειτουργού πρέπει να λογίζεται ως νέα, για τη δε ανάθεσή της ο ενδιαφερόμενος δεν έχει κανένα δικαίωμα, αλλά απλώς προτίμηση.

- 9 Η ε.δ. αντέκρουσε τους ανωτέρω ισχυρισμούς και άσκησε αντέφεση με την οποία αμφισβήτησε τον χαρακτηρισμό των αξιώσεων, στον οποίο προέβη το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ως μισθολογικών και όχι ως αξιώσεων αποζημίωσης, πράγμα που είχε ως συνέπεια την εφαρμογή της πενταετούς προθεσμίας παραγραφής αντί της δεκαετούς.
- 10 Κατά τη διάρκεια της κατ' έφεση δίκης, η ε.δ. ολοκλήρωσε τη «διαδικασία παράτασης της θητείας» που θεσπίστηκε με τον νόμο 234/2021 (άρθρο 1, παράγραφοι 629 επ.), ο οποίος προέβλεπε για τους επί θητεία δικαστικούς λειτουργούς που υπηρετούσαν την 1η Ιανουαρίου 2022 τη δυνατότητα παράτασης της θητείας μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση διαδικασίας αξιολόγησης, χωρίς να απαιτείται περαιτέρω ανανέωση ή ενδιάμεση παράταση. Οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατείνεται κατ' αυτόν τον τρόπο λαμβάνουν σταθερές αποδοχές – καθοριζόμενες βάσει του μισθού ενός διοικητικού υπαλλήλου του υπουργείου– επίδομα δικαστικού λειτουργού και κουπόνια γευμάτων. Οι αποδοχές καταβάλλονται και κατά το διάστημα των δικαστικών διακοπών, κατά τη διάρκεια του οποίου δεν ασκούν καθήκοντα. Αν οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί των οποίων η θητεία παρατάθηκε επιλέξουν την κατ' αποκλειστικότητα άσκηση του εν λόγω λειτουργήματος, διαγράφονται από τον δικηγορικό σύλλογο και από το Cassa Forense (ταμείο δικηγόρων) και υπάγονται στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης των μισθωτών μέσω της εγγραφής τους στο INPS (εθνικό ίδρυμα κοινωνικής ασφάλισης) (άρθρο 15-bis της πράξης νομοθετικού περιεχομένου 75/2023, όπως κυρώθηκε με τον νόμο 112/2023). Αν επιλέξουν να συνεχίσουν να είναι μέλη του Cassa Forense (ταμείου δικηγόρων) (και επομένως επιλέξουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν να ασκούν δικηγορία), εξακολουθούν να καταβάλλουν εισφορές επί των εισοδημάτων από τη δικηγορία στο Cassa Forense (ταμείο δικηγόρων).
- 11 Προκειμένου να παραταθεί η θητεία της, η ε.δ. εξετάστηκε προφορικά με αντικείμενο μια πρακτική υπόθεση στο πεδίο στο οποίο είχε απασχοληθεί κατά κύριο λόγο στο πλαίσιο της επί θητεία υπηρεσίας. Η θητεία της ε.δ. παρατάθηκε με απόφαση του Ministro della Giustizia (Υπουργού Δικαιοσύνης, Ιταλία) της 13ης Δεκεμβρίου 2022 ενώ επέλεξε την κατ' αποκλειστικότητα άσκηση του εν λόγω λειτουργήματος. Στην περίπτωση αυτή, δεν έχουν εφαρμογή στον επί θητεία δικαστικό λειτουργό οι διατάξεις που αποκλείουν 1) την εγκαθίδρυση δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης 2) το όριο απασχόλησης έως δύο ημέρες την

εβδομάδα 3) τον προσωρινό χαρακτήρα της θητείας (άρθρο 1, παράγραφος 3, του ν.δ. 116/2017).

- 12 Ο νόμος προβλέπει ότι η αίτηση συμμετοχής στη διαδικασία αξιολόγησης για την παράταση της θητείας, ανεξάρτητα από την έκβασή της, συνεπάγεται παραίτηση από οποιοδήποτε άλλο κεκτημένο δικαίωμα κατά το παρελθόν. Επιπλέον, προβλέπει ότι η μη υποβολή της αίτησης συνεπάγεται την παύση από την υπηρεσία του επί θητεία δικαστή για όσους ασκούσαν τα εν λόγω καθήκοντα επί τέσσερα και πλέον έτη, με δικαίωμα αποζημίωσης σε συνάρτηση με τον αριθμό των ετών υπηρεσίας.
- 13 Κατόπιν της παράτασης της θητείας της ε.δ., το υπουργείο ζήτησε την εξαφάνιση του αντικείμενου της διαφοράς. Η ε.δ. αντιτάχθηκε, ζητώντας από το αιτούν δικαστήριο να θέσει ζήτημα συνταγματικότητας σχετικά με την εν λόγω *ex lege* παραίτηση από τα κεκτημένα δικαιώματα κατά το παρελθόν, λόγω παραβάσεως διαφόρων διατάξεων του ιταλικού Συντάγματος υπό το πρίσμα της ρήτρας 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/EK του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 14 Το αιτούν δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να υποβάλει στο Δικαστήριο, αφενός, προδικαστικό ερώτημα σε σχέση με το αντικείμενο του πρώτου ερωτήματος, λαμβανομένου υπόψη του άμεσου αποτελέσματος του άρθρου 31, παράγραφος 2, του Χάρτη και του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88 (βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2023, *Keolis Agen*, C-271/22 έως C-275/22, ECLI:EU:C:2023:834), του άρθρου 47, παράγραφος 1, του Χάρτη και της ρήτρας 4 της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου (βλ. απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, *Impact*, C-286/06, ECLI:EU:C:2008:223· στο εξής: απόφαση *Impact*), από την οποία απορρέει η εξουσία/υποχρέωση της εθνικής δικαστικής αρχής να μην εφαρμόζει εθνική νομοθεσία η οποία αντιβαίνει στην εν λόγω συμφωνία. Αφετέρου, με το δεύτερο ερώτημά του, υπό το πρίσμα της εύλογης διάρκειας της δίκης, το αιτούν δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα όσον αφορά τη ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσου για την εργασία ορισμένου χρόνου –ακόμη και αν δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα (βλ. απόφαση *Impact*)– δεδομένου ότι η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα θα καθιστούσε ευχερέστερη την εκτίμηση της ανάγκης υποβολής ερωτήματος στο ιταλικό *Corte costituzionale* (συνταγματικό δικαστήριο) περί συνταγματικότητας του εσωτερικού κανόνα ο οποίος δεν είναι δυνατό να μείνει ανεφάρμοστος.
- 15 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι γνωρίζει την υφιστάμενη ύπαρξη διαδικασίας λόγω παραβάσεως κινηθείσας από την Επιτροπή με αντικείμενο την ιταλική νομοθεσία που εφαρμόζεται στους επί θητεία δικαστικούς λειτουργούς μέσω της αποστολής προειδοποιητικής επιστολής στην Ιταλία στις 15 Ιουλίου 2021, την οποία ακολούθησε νέα προειδοποιητική επιστολή της 15ης Ιουλίου

2022 (μετά την έναρξη ισχύος του νομοθετικού πλαισίου που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας παραπομπής) και την έκδοση αιτιολογημένης γνώμης στις 14 Ιουλίου 2023.

- 16 Εκτιμά επίσης ότι η υπό κρίση υπόθεση έχει αντικείμενο εν μέρει διαφορετικό από την υπόθεση C-548/22, η οποία εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου, κρίνει δε σκόπιμο να παράσχει στο Δικαστήριο περισσότερα πραγματικά και νομικά στοιχεία όσον αφορά το νομικό καθεστώς των επί θητεία δικαστών στην Ιταλία.

Επί του χαρακτηρισμού της ε.δ. ως «εργαζομένης» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης

- 17 Λαμβανομένων υπόψη των αρχών που διατύπωσε το Δικαστήριο, ιδίως με τις αποφάσεις UX και PG, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ε.δ., ασκώντας τα καθήκοντα της επί θητεία δικαστή στο Tribunale (πρωτοδικείο), παρέσχε πραγματικές και ουσιαστικού χαρακτήρα υπηρεσίες, οι οποίες δεν είναι καθαρά περιθωριακές, λαμβανομένων υπόψη της αποδεδειγμένης παραγωγικότητας με βάση τις αποφάσεις και τον αριθμό των συνεδριάσεων, καθώς και της φύσης και δομής των αποδοχών που προβλέπονται για τους επί θητεία δικαστές, που σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απλή αποζημίωση, αλλά συνδέονται στενά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες, ακόμη και από άποψη φύσης και ποσότητας.
- 18 Επίσης, η σχέση εργασίας της ε.δ. με το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης) μέχρι τις 13 Δεκεμβρίου 2022 ήταν σχέση ορισμένου χρόνου: η θητεία ήταν αρχικά τριετής, εν συνεχεία δε, ανανεωνόταν κάθε τέσσερα έτη μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας παράτασης της θητείας που προβλέπει το άρθρο 29 του ν.δ. 116/2017. Κατά συνέπεια, και στην υπό κρίση υπόθεση, η λήξη της σχέσης «καθορίζεται από αντικειμενικούς όρους, όπως παρέλευση συγκεκριμένης ημερομηνίας, η ολοκλήρωση συγκεκριμένου έργου ή πραγματοποίηση συγκεκριμένου γεγονότος» (απόφαση UX, σκέψη 131).
- 19 Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι ορθός ο χαρακτηρισμός της ε.δ. ως «εργαζομένης» για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 7 της οδηγίας για τον χρόνο εργασίας και ως «εργαζομένης ορισμένου χρόνου» για τους σκοπούς της εφαρμογής της συμφωνίας-πλαisiού.
- 20 Από το άρθρο 7 της οδηγίας για τον χρόνο εργασίας, το οποίο συγκεκριμενοποιεί το δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 31, παράγραφος 2, του Χάρτη, προκύπτει ότι το δικαίωμα λήψης αδείας μετ' αποδοχών –τουλάχιστον τέσσερις εβδομάδες ετησίως– μπορεί να προβληθεί άμεσα από την ε.δ. (βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2023, C-271/22 έως C-275/22, Keolis Agen, σκέψη 28).
- 21 Η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαisiού απαγορεύει τη διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά τις συνθήκες απασχόλησης της ε.δ. σε σχέση με τους αντίστοιχους εργαζομένους αορίστου χρόνου, εκτός αν δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους.

- 22 Αντιθέτως, το αιτούν δικαστήριο, όπως και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, αποκλείει την ύπαρξη «σχέσεως εξαρτήσεως» κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, η οποία παρέχει πρόσβαση σε ευρύτερο και γενικότερο φάσμα προστασίας σε σχέση με το προβλεπόμενο στο δίκαιο της Ένωσης (επί παραδείγματι, όσον αφορά τη λήξη της σχέσεως εργασίας), που εξακολουθεί να υπόκειται στην εθνική νομοθεσία.

Μισθολογικές πτυχές

- 23 Βάσει ορισμένων πτυχών τις οποίες εξέτασε το Δικαστήριο στην απόφαση PG (σκέψεις 42 και 53) σχετικά με τη συγκρισιμότητα των ειρηνοδικών με τους τακτικούς δικαστές και την ύπαρξη αντικειμενικών λόγων διαφοροποίησης, συνδεομένων ιδίως με τις διαφορές ως προς τα προσόντα και τα καθήκοντα και τον τρόπο πρόσβασης στην υπηρεσία, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ε.δ. δεν μπορεί να εξομοιωθεί με τακτικό δικαστή όσον αφορά τις αποδοχές.

Άδεια

- 24 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι η ε.δ. δεν μετέσχε σε συνεδριάσεις κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών κάθε έτους (από 1η έως 31 Αυγούστου) ενώ δεν θα μπορούσε να το πράξει λόγω της εκ του νόμου αναστολής της συνήθους δραστηριότητας του Tribunale (πρωτοδικείου) κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα. Δεν αμφισβητείται επίσης ότι, μέχρι την παράταση της θητείας στις 13 Δεκεμβρίου 2022, η ε.δ. δεν αμειβόταν κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα. Το εν λόγω γεγονός έρχεται, αφ' εαυτού, σε αντίθεση με το δικαίωμα αδειάς που αναγνωρίζεται στην ε.δ. ως «εργαζόμενη».
- 25 Δεδομένου ότι τα δύο δικαιώματα (το δικαίωμα αδειάς και το δικαίωμα αμειβόμενης αδειάς) θεωρούνται άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, δεν χωρεί παρέκκλιση από το δικαίωμα καταβολής των αποδοχών κατά τη διάρκεια της αδειάς κατά τη μεταφορά του δικαίου της Ένωσης στο εθνικό δίκαιο. Πράγματι, το άρθρο 7 της οδηγίας περί του χρόνου εργασίας δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των διατάξεων από τις οποίες η οδηγία επιτρέπει ρητώς παρεκκλίσεις. Επομένως, το προβλεπόμενο από το δίκαιο της Ένωσης δικαίωμα καταβολής των αποδοχών κατά τη διάρκεια της αδειάς έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Ως αρχή δε του κοινωνικού δικαίου της Ένωσης, έχει ιδιαίτερη σημασία και δεν μπορεί να ερμηνεύεται στενά (επί παραδείγματι, αποφάσεις της 22ας Απριλίου 2010, Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols, C-486/08, ECLI:EU:C:2010:215, και της 20ής Ιουλίου 2016, Maschek, C-341/15, ECLI:EU:C:2016:576).
- 26 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στη νομολογία του Δικαστηρίου, ιδίως στην απόφαση PG (σκέψεις 53 και 54), με την οποία το Δικαστήριο εξέτασε το δικαίωμα αδειάς των ειρηνοδικών και στο πλαίσιο των «συνθηκών εργασίας» υπό το πρίσμα της άνισης μεταχείρισης σε σχέση με τους τακτικούς δικαστές, κρίνοντας κατ' ουσίαν ότι η διαφορά ως προς τον τρόπο προσβάσεως στο

δικαστικό λειτούργημα, τα απαιτούμενα προσόντα και τα καθήκοντα δεν αποτελούν στοιχεία ικανά να δικαιολογήσουν και διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά την άδεια μετ' αποδοχών.

- 27 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υφίσταται πραγματικός λόγος ώστε να διαφοροποιείται ο ποσοτικός υπολογισμός των αδειών μεταξύ των τακτικών δικαστών και των επί θητεία δικαστών, εντούτοις είναι εύλογο για αμφοτέρως τις κατηγορίες να συμπίπτει ο ποσοτικός αυτός υπολογισμός με τον αριθμό των ημερών κατά τις οποίες αναστέλλονται οι συνήθεις δραστηριότητες των δικαστηρίων. Εξάλλου, επισημαίνει ότι, υπό το πρίσμα αυτό, το ν.δ. 116/2017 προέβλεψε ότι οι επί θητεία δικαστικοί λειτουργοί δεν ασκούν δραστηριότητα κατά την περίοδο των διακοπών, εκτός αν συντρέχουν ειδικές υπηρεσιακές ανάγκες (άρθρο 24), ενώ λαμβάνουν, από τη στιγμή της λεγόμενης μονιμοποίησης (άρθρο 29), τις αποδοχές που προβλέπονται και κατά την ανωτέρω περίοδο.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει περαιτέρω ότι, πριν από τη θέση σε ισχύ του άρθρου 29 του ν.δ. 116/2017 και την υποβολή της αίτησης περί παράτασης της θητείας μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας της, η οποία συνεπάγεται παραίτηση από κάθε κεκτημένο δικαίωμα, η ε.δ., ως «εργαζόμενη» και «εργαζόμενη ορισμένου χρόνου», θα είχε δικαίωμα να γίνει δεκτή εν μέρει η αγωγή της. Ειδικότερα, το τμήμα που αφορά την καταβολή των αποδοχών κατά τη διάρκεια του διαστήματος κατά το οποίο πράγματι έλαβε την ετήσια περίοδο ανάπαυσης από την 1η έως τις 31 Αυγούστου κάθε έτους. Το αιτούν δικαστήριο, προς τον σκοπό εκτίμησης από το Δικαστήριο, επισημαίνει ότι το αγωγικό αίτημα που ενδεχομένως θα γίνει δεκτό δεν αφορά «το επίδομα αδειάς για μη ληφθείσα άδεια», το οποίο δεν μπορεί να αποτιμηθεί μέχρι τη λήξη της σχέσεως εργασίας, αλλά αποδοχές αδειάς η οποία δεν αμφισβητείται ότι λήφθηκε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών (εντός των ορίων της παραγραφής).

Κοινωνική ασφάλιση

- 29 Η εκκαλουμένη απόφαση απέρριψε το αίτημα της ε.δ. περί αναγνώρισης του δικαιώματος κοινωνικής ασφάλισης, με ταυτόχρονη υποχρέωση του υπουργείου να καταβάλει εισφορές κοινωνικής ασφάλισης στους αρμόδιους οργανισμούς καθώς και αποζημίωση για τη ζημία που προκλήθηκε λόγω της μη καταβολής εισφορών, με την αιτιολογία ότι το εν λόγω δικαίωμα προϋποθέτει την αναγνώριση της εγκαθίδρυσης δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης με το υπουργείο, η οποία δεν ζητήθηκε στην υπό κρίση υπόθεση.
- 30 Παραπέμποντας στην απόφαση ΡG, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η ρήτρα 4 της συμφωνίας 1) δεν επιτρέπει «τον αποκλεισμό των ειρηνοδικών από το δικαίωμα αδειάς, καθώς και από κάθε μορφής κοινωνικής ασφαλίσεως πρόνοιας» (σκέψη 53), 2), αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία για τους ειρηνοδίκους που εμπίπτουν στην έννοια του «εργαζομένου με μερική απασχόληση» δεν προβλέπει κανένα δικαίωμα υπαγωγής σε καθεστώς κοινωνικής ασφαλίσεως και πρόνοιας βάσει της σχέσεως εργασίας, όπως αυτό που προβλέπεται για τους τακτικούς

δικαστές, οι οποίοι τελούν σε κατάσταση συγκρίσιμη με εκείνη των τακτικών δικαστών (σκέψη 54).

- 31 Επομένως, δεδομένου ότι η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαisiού είναι απαλλαγμένη αιρέσεων και αρκούντως ακριβής ώστε να μπορούν οι ιδιώτες να την επικαλούνται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου (απόφαση Impact, σημείο 2 του διατακτικού), το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται να παύει τη διαφορετική μεταχείριση, όπου απαιτείται, ακόμη και αφήνοντας ανεφάρμοστη την εθνική νομοθεσία.
- 32 Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η ε.δ. λάμβανε παροχές κοινωνικής πρόνοιας από το Cassa Forense (ταμείο δικηγόρων) και σε σχέση με τη δραστηριότητα που ασκούσε ως επί θητεία δικαστής: η εν λόγω μορφή κοινωνικής προστασίας είναι υποχρεωτική και συνδέεται με την εγγραφή της ε.δ. στον δικηγορικό σύλλογο.
- 33 Η εγγραφή στον δικηγορικό σύλλογο και, ως εκ τούτου, η υπαγωγή στην ασφαλιστική κάλυψη του Cassa Forense (ταμείου δικηγόρων) εξαρτώνται από την επιλογή που έκανε η ε.δ. προκειμένου να μπορέσει να συνεχίσει να ασκεί δικηγορία παράλληλα με τη δραστηριότητα της επί θητεία δικαστικού λειτουργού. Η ως άνω δυνατότητα αποκλείεται παντελώς για τους τακτικούς δικαστές.
- 34 Συνεπώς, δεδομένου ότι η ε.δ. έλαβε και θα λαμβάνει παροχές κοινωνικής πρόνοιας λόγω της δραστηριότητάς της ως επί θητεία δικαστικού λειτουργού, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η διαφορά μεταξύ των προϋποθέσεων της εν λόγω προστασίας και εκείνης που προβλέπεται για τους τακτικούς δικαστές πρέπει να θεωρηθεί δικαιολογημένη, λαμβανομένου υπόψη ότι οι επί θητεία δικαστές που επιλέγουν να παραμείνουν εγγεγραμμένοι στον δικηγορικό σύλλογο, και επομένως στο Cassa Forense (ταμείο δικηγόρων) μπορούν να συνεχίσουν να ασκούν το επάγγελμα του δικηγόρου, σε αντίθεση με τους τακτικούς δικαστές.

Επί του πρώτου ερωτήματος: οι αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως με τη ρήτρα 4 της συμφωνίας-πλαisiού για την εργασία ορισμένου χρόνου, της στέρησης των αποδοχών αδείας για το προ της παράτασης χρονικό διάστημα.

- 35 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 29, παράγραφος 5, του ν.δ. 116/2017 επέφερε, κατ' ουσίαν, την ex lege στέρηση των δικαιωμάτων της ε.δ. κατόπιν υποβολής της αίτησης προκειμένου να συνεχίσει να ασκεί τα καθήκοντα της επί θητεία δικαστικού λειτουργού τα οποία ασκεί από το 2001. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση που η ε.δ. δεν είχε υποβάλει αίτηση περί παράτασης της θητείας, δεν θα μπορούσε να παραταθεί περαιτέρω η θητεία της με σύμβαση ορισμένου χρόνου ενώ ακόμη και για την περιορισμένη διάρκεια της σύμβασης ορισμένου χρόνου που απέμενε, δεν θα είχε τύγχανε της προστασίας που προβλέπεται όσον αφορά την εξομοίωση με εργαζόμενο αορίστου χρόνου. Προκειμένου να έχει πρόσβαση στις μελλοντικές παροχές κοινωνικής πρόνοιας, η ε.δ. αναγκάστηκε,

επομένως, να παραιτηθεί από τις κεκτημένες. Ως εκ τούτου, ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της συμβατότητας της στέρησης των εν λόγω δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση έναντι της αναγνώρισης των εν λόγω δικαιωμάτων για το μέλλον.

- 36 Είναι αληθές ότι, με την εν λόγω νομοθετική παρέμβαση, η εργαζόμενη, εκτός από την προσδοκία λήψης παροχών κοινωνικής πρόνοιας μόνο για το μέλλον, μονιμοποιήθηκε. Εντούτοις, και σε αντίθεση με τις περιπτώσεις που εξετάστηκαν στις αποφάσεις Mascolo και Rossato, η επίδικη ρύθμιση, όταν η σύμβαση μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου, αποκλείει πλήρως τα κεκτημένα δικαιώματα κατά τη διάρκεια κάθε σύμβασης ορισμένου χρόνου, ιδίως το δικαίωμα αποδοχών για τη ληφθείσα άδεια κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του εργαζομένου ορισμένου χρόνου.
- 37 Τέλος, η ex lege στέρηση του δικαιώματος προσφυγής για την εξασφάλιση της προστασίας που εγγυάται η ρήτρα 4 της συμφωνίας-πλαίσου και το άρθρο 7 της οδηγίας για τον χρόνο εργασίας, όταν η σύμβαση μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου, εγείρει επίσης αμφιβολίες ως προς το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής για την προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το δίκαιο της Ένωσης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι το άρθρο 29 του ν.δ. 116/2017 τέθηκε σε ισχύ κατά τη διάρκεια της δίκης, μετά την έκδοση της αποφάσεως PG του Δικαστηρίου, υπό το πρίσμα της οποίας η ε.δ. θα είχε πραγματικές προοπτικές να γίνει δεκτή εν μέρει η αντέφεσή της.
- 38 Η επίμαχη νομοθετική παρέμβαση θα μπορούσε να εκληφθεί ως νομοθετική τροποποίηση με αναδρομική ισχύ, ικανή να καθορίσει την έκβαση μιας εκκρεμούς δίκης στην οποία το κράτος είναι διάδικος (μέσω του Υπουργείου Δικαιοσύνης) υπέρ του τελευταίου (η αγωγή της ε.δ. για τον προ της μονιμοποίησης χρόνο δεν θα ήταν πλέον παραδεκτή). Στην περίπτωση αυτή, θα ανέκυπταν αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του ανωτέρω μέτρου (ήτοι της στέρησης κεκτημένων δικαιωμάτων), το οποίο δεν φαίνεται να δικαιολογείται από σκοπούς άλλους πλν του περιορισμού των δημοσίων δαπανών, με τις αρχές της δίκαιης δίκης. Τούτο επίσης υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και της αντίθεσης προς το άρθρο αυτό νομοθεσίας αναδρομικής ισχύος η οποία επηρεάζει την έκβαση διαφοράς στην οποία το κράτος είναι διάδικος, ελλείπει άλλων επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος πλν των απαιτήσεων δημοσίων οικονομικών (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2014, Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. κ.λπ. κατά Ιταλίας, προσφυγές αριθ. 48357/07 κ.λπ.). Πράγματι, το άρθρο 47 του Χάρτη, όπως και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, προστατεύει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και της ισότητας των όπλων ενώ μπορεί επίσης να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα του τελευταίου άρθρου, δεδομένου ότι, κατά το άρθρο 52 του Χάρτη, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην ΕΣΔΑ, η έννοια και η εμβέλεια τους είναι (τουλάχιστον) ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση.

Επί του δεύτερου ερωτήματος: σχετικά με τη διαδικασία μονιμοποίησης ως κύρωση για την καταχρηστική ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου

- 39 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί επίσης αμφιβολίες ως προς την καταλληλότητα της διαδικασίας μονιμοποίησης όσον αφορά την τήρηση των υποχρεώσεων που υπέχει το κράτος μέλος δυνάμει της ρήτηρας 5 της συμφωνίας-πλαίσιο. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η ε.δ. άσκησε τα καθήκοντά της με ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου για χρονικό διάστημα άνω των είκοσι ενός ετών. Με την απόφαση PG (στο πλαίσιο της οποίας δεν εξετάστηκε η διαδικασία παράτασης της θητείας που προβλέπει το άρθρο 29 του ν.δ. 116/2017) κρίθηκε ότι «η ρήτρα 5, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/EK, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο, κατ' ανώτατο όριο, τριών διαδοχικών ανανεώσεων, τεσσάρων ετών εκάστη, για συνολική διάρκεια μη υπερβαίνουσα τα δεκαέξι έτη, και η οποία δεν προβλέπει τη δυνατότητα επιβολής αποτελεσματικών και αποτρεπτικών κυρώσεων κατά της καταχρηστικής ανανέωσης σχέσεων εργασίας».
- 40 Η εν λόγω διαδικασία μονιμοποίησης προβλέπεται ως μέτρο επανορθώσεως κατόπιν των αιτημάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μεταξύ άλλων μετά την έκδοση της αποφάσεως UX. Επομένως, η εν λόγω διαδικασία, αν ήταν σύμφωνη με τα κριτήρια που έθεσε το Δικαστήριο για τη συμμόρφωση με τη συμφωνία-πλαίσιο, θα συνιστούσε «πραγματικό μέτρο προοριζόμενο να αποτρέπει και, αν συντρέχει περίπτωση, να τιμωρεί την καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου» (απόφαση της 7ης Μαρτίου 2018, Santoro, C-494/16, ECLI:EU:C:2018:166, στην οποία παραπέμπει η απόφαση PG).
- 41 Σε περίπτωση μη παράτασης της θητείας, προβλέπεται καταβολή αποζημίωσης (2 500 ευρώ μικτά ή 1 500 ευρώ, ανάλογα με την περίπτωση, για κάθε έτος παρασχεθείσας υπηρεσίας). Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η καταχρηστική ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου τιμωρείται είτε με παράταση της θητείας μέχρι τη συμπλήρωση του 70ού έτους της ηλικίας, είτε με την είσπραξη της αποζημίωσης.
- 42 Ωστόσο, η μη επιτυχής ολοκλήρωση της διαδικασίας αξιολόγησης και η είσπραξη της αποζημίωσης, καθώς και η επιτυχής ολοκλήρωση και η παράταση της θητείας, συνεπάγονται παραίτηση από κάθε δικαίωμα που απορρέει από την προηγούμενη σχέση που έχει ως αντικείμενο την ανάληψη επί θητεία υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος αδείας μετ' αποδοχών, το οποίο αποτελεί αντικείμενο του πρώτου ερωτήματος.
- 43 Ως εκ τούτου, προκύπτουν δύο αμφιβολίες σε σχέση με τη διαδικασία αξιολόγησης που προβλέπεται στο άρθρο 29, παράγραφος 4, του ν.δ. 116/2017:

1. Είναι η διαδικασία αξιολόγησης, η οποία μπορεί να περατωθεί με παράταση της θητείας ή όχι, αρκούντως βέβαιη, μη τυχαία ή απρόβλεπτη, για τους σκοπούς μετατροπής της σχέσης εργασίας, ώστε να θεωρηθεί ως κύρωση για την καταχρηστική ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου;
 2. Στην περίπτωση κατά την οποία η διαδικασία αξιολόγησης θεωρηθεί αρκούντως βέβαιη καθόσον, σε περίπτωση μη παράτασης της θητείας, προβλέπεται εν πάση περιπτώσει καταβολή αποζημίωσης, μπορεί το συνολικό μέτρο να θεωρηθεί ως κύρωση αρκούντως αποτελεσματική και αποτρεπτική για την καταχρηστική σύναψη συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι συνεπάγεται παραίτηση από κάθε κεκτημένο δικαίωμα;
- 44 Το αιτούν δικαστήριο γνωρίζει ότι εναπόκειται στο ίδιο να εκτιμήσει αν οι προεκτεθείσες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου συνιστούν πρόσφορο μέτρο για την αποτροπή και, εν ανάγκη, την επιβολή κυρώσεων για την καταχρηστική χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου· ωστόσο, επισημαίνει ότι το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί προδικαστικής παραπομπής, μπορεί να παράσχει διευκρινίσεις προκειμένου να καθοδηγήσει το εθνικό δικαστήριο στην ερμηνεία του (απόφαση Mascolo, σκέψεις 82 και 83).